

भारतले एक सिजनको मात्रै बिजुली नकिन्ने

बाबुराम खड्का

काठमाडौं, २८ फागुन- बढी भएको बिजुली निकासीको बहस चलिरहेका बेला भारतीय ऊर्जा दलाल कम्पनी पावर ट्रेडिङ कर्पोरसन (पीटीसी) लिमिटेडले नेपालबाट वर्षातको मात्र बिजुली नकिन्ने संकेत गरेको छ । भारतको पटेल इनर्जी रिसोर्सले विद्युत् खरिद-बिक्री सम्झौता (पीपीए)का लागि प्रस्ताव गरेपछि पीटीसीले यस्तो आशय व्यक्त गरेको हो ।

नौलो नेपाल हाइड्रोइलेक्ट्रिक कम्पनीमार्फत पटेल इनर्जी बुढीगण्डकी 'क' १

सय ३० मेगावाट र 'ख' २ सय ६० मेगावाट आयोजना बनाउने तयारीमा छ ।

दुवै आयोजनाको जडित क्षमता ३ सय ९० मेगावाट छ ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले पीपीए नगर्ने भएपछि पटेलले पीटीसीमा बिजुली

बिक्री प्रस्ताव गरेको थियो । “छलफलका क्रममा पीटीसीले वर्षातको

बिजुलीमात्र नकिन्ने आशय व्यक्त गर्‍यो,” आयोजनाका प्रबन्धक आनन्द

चौधरीले भने, “वर्षभरि बिजुली आपूर्ति गरेमात्र पीपीएको संकेत गरेको छ ।”

यद्यपि, वर्षातको मात्र बिजुली नकिन्ने भनेर पीटीसीले लिखित जवाफ भने

नदिएको उनले प्रस्ट पारे । “औपचारिक प्रस्ताव गर्दा एक सिजनको मात्र बिजुली नकिन्ने मनस्थितिमा रहेको पायौं,” प्रबन्धक

चौधरीले भने । भारतमा वर्षातमा बिजुलीको भाउ सस्तो हुने भएकाले पीटीसीले आनाकानी गरेको हुनसक्ने उनको बुझाइ छ ।

यसले पटेललाई मात्र होइन, वर्षातमा बिजुली निकासी गर्न चाहने विद्युत् प्राधिकरणका साथै अन्यलाई पनि समस्या पार्ने देखिएको छ

। “भारत निकासी गर्ने प्रवृद्धकले विकल्पको खोजी गर्नुपर्छ,” उनले भने, “साथै २ देशबीच विद्युत् व्यापार सम्झौता पनि आवश्यक छ

।” तर, नेपालले ४ वर्षदेखि विद्युत् व्यापार सम्झौताको प्रस्ताव गरे पनि भारतले मानेको छैन ।

भारतमा पीटीसीका अतिरिक्त टाटा, विहार इलेक्ट्रिसिटी बोर्ड, उत्तरप्रदेश बोर्डलगायतका ऊर्जा दलाल कम्पनी पनि छन् । पीटीसीले 'किन्दिन' भने पनि अन्य संस्थाले किन्न सक्ने उनले बताए ।

एक सिजनको मात्र बिजुली नबिकने हो भने बिजुली निकासी गर्ने धेरै आयोजना समस्यामा पर्नेछन् । ५ आयोजनाका प्रवर्द्धकले सुखखायामको ५ महिना विद्युत् प्राधिकरणलाई बिजुली बेच्ने प्रस्ताव गरेका छन् भने बाँकी समय भारत निकासीको भरमा छन् । यसले आयोजनै नबन्ने सम्भावना बढाएको चौधरीको भनाइ छ । पीपीए गरेपछि मात्र आयोजनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले लगानी गर्छन् ।

आगामी ६ वर्षपछि (सन् २०२०) सुखखायामको ऊर्जा मागलाई सम्बोधन गर्न विद्युत् प्राधिकरणले निकासीजन्य आयोजनासँग विद्युत् खरिद प्रस्ताव माग्दा १ हजार ७ सय २४ मेगावाट क्षमताका ५ आयोजनाबाट प्रस्ताव परेको छ । २ दर्जनभन्दा बढी विदेशी प्रवर्द्धकले विद्युत् आयोजनाको लाइसेन्स लिएका छन् । चर्चित ठूला कम्पनीले बिक्री चासो देखाएनन् ।

प्रस्ताव गर्ने प्रवर्द्धकमा भारतको केएसके इनर्जी र एससी पावरले संयुक्त लगानीमा निर्माण गर्न लागेको ४ सय ४० मेगावाटको तिला-१, ४ सय २० मेगावाटको तिला-२ छन् । यस्तै, २ सय ८२ मेगावाटको मनाङ मस्याङ्दी हाइड्रोपावर कम्पनी, र १ सय ८२ मेगावाटको माथिल्लो मस्याङ्दी हाइड्रोपावर र ४ सय मेगावाटको तल्लो अरुण आयोजनाको प्रवर्द्धक ब्राजिलको ब्रास पावरले मात्र प्रस्ताव पेस गरेका छन् । प्रवर्द्धकले कर्जा तिर्ने अवधि (पे ब्याक पिरियड) सम्म अमेरिकी डलरमा विद्युत् खरिद सम्झौता (पीपीए) माग गरेका छन् ।

यता, २०७४ सालपछि वर्षाको समयमा राति करिब ८ सय मेगावाट विद्युत् खेर जाने प्रक्षेपण विद्युत् प्राधिकरणको छ । सबै आयोजना नदीको बहावमा आधारित (रन अफ द रिभर) प्रकृतिका मात्र भएकाले वर्षात्मा राति १० देखि बिहान ६ बजेसम्म सो परिमाणमा बिजुली खेर जाने र हिउँदमा लोडसेडिङ हुने प्राधिकरणको प्रक्षेपण छ ।

४ वर्षपछि माग बढेर २ हजार मेगावाट पुगे पनि ६ महिना विद्युत् खेर जाने प्राधिकरणले जनाएको छ । तर, यति धेरै परिमाणमा विद्युत् बढी हुने देखिए पनि प्राधिकरण बजारको खोजीमा जुटेको छैन । हाल लोडसेडिङ १२ घण्टामा सीमित गर्न नेपालले भारतबाट २ सय मेगावाट बिजुली आयात गरिरहेको छ ।

विद्युत् प्राधिकरणले निकासीजन्य आयोजनाबाट अत्यधिक बिजुली माग हुने हिउँदका ५ महिना (मंसिर-वैशाख) अधिकतम १० रुपैयाँ ६० पैसामा किन्ने निर्णय गरिसकेको छ । प्राधिकरणले पहिलोपटक यस्तो आधार दर तय गरेको हो । प्रस्ताव अध्ययन गर्न प्राधिकरणका योजना निर्देशनालयका उपकार्यकारी निर्देशकको संयोजकत्वमा एक समिति गठन गरिएको छ । समितिले प्रस्तावक आयोजनाका प्रवर्द्धकसँग वार्ता गर्नेछ ।

Source: Karobar; 13 March, 2014

India may not buy electricity only in rainy season

" NEA and many projects may be affected "

The Power Trading Corporation (PTC) India Limited has hinted that it will not procure electricity from Nepal only during the rainy season.

PTC has showed such intent after Patel Energy Resource of India proposed to sign power purchase agreement (PPA). Patel Energy is preparing to develop 130 MW Budi Gandaki A and 260 MW Budi Gandaki B through Naulo Nepal Hydroelectric Company. Patel Energy had proposed to sell electricity to PTC after the Nepal Electricity Authority (NEA) refused to sign PPA. "PTC during discussions expressed intention to not procure electricity only during the rainy season. It has hinted to buy only if it is supplied round the year," manager of the project Ananda Chaudhary said. He, however, clarified that PTC has not made written response to that regard. "We have found that it is not in mood to buy electricity only in one season," he added and reasoned that PTC may have hesitated as the rate of electricity in India during the rainy season is low.

The attitude of PTC is not set to affect just Patel Energy but NEA and others who wish to sell electricity only during the rainy season. "The promoters exporting to India must look for alternatives. There is also need for power trade agreement (PTA) between the two countries," he opined. But India has not agreed to sign PTA though Nepal has been proposing since four years. There are also other companies for mediating power trading in India including Tata, Bihar Electricity Board, Uttar Pradesh Board and others apart from PTC. He claimed that other companies may agree to buy even if PTC were to refuse.

Many export-oriented projects will face problems if electricity cannot be sold only during rainy season. Promoters of five projects have proposed to sell electricity to NEA during the five months of dry season and are depending on export to India for the rest of the year. He expressed fear that it has raised possibility of the projects not being constructed at all. Banks and financial institutions invest on projects only after signing PPA.

Only five projects with combined installed capacity of 1724 MW have submitted proposals when NEA had sought proposals from export-oriented hydroprojects to address the energy demand during the dry season six years from now. Over two dozen foreign promoters have taken license for construction of hydropower projects in Nepal but big renowned companies have not showed interest.

Proposals have been submitted by 440 MW Tila I and 420 MW Tila II, developed jointly by KSK Energy of India and SC Power, Nepal, 282 MW Manang Marsyangdi, 182 MW Upper Marsyangdi, and 400 MW Lower Arun to be developed by Brass Power, Brazil. They have demanded that PPA should be signed to buy electricity in US dollar until completion of the payback period.

NEA, on the other hand, has projected that around 800 MW of electricity will be wasted after 10 in the night to six in the morning from the rainy season of 2018 even though load-shedding will continue during the dry season as almost all the projects are run of the river (ROR) types. NEA has projected that electricity will be wasted for six months during the rainy season even though demand were to rise to 2000 MW after four years. But NEA is not looking for a market even though such a huge quantity of electricity will be wasted. Nepal is currently importing 200 MW from India to limit load-shedding to 12 hours a day.

NEA has already determined a base rate for the first time to procure electricity from export-oriented projects at up to Rs 10.60 per unit during five months of the dry season (December to April). Such base rate has been set for the first time by NEA.

किन बनेनन् प्रसारणलाइन ?

विद्युत् प्रसारणलाइनबिना विद्युत् उत्पादन र उपभोग सम्भव छैन, अनि अहिले नेपालमा प्रसारणलाइनको अभावमा पर्याप्त जलविद्युत् निर्माण हुन नसकेको धरातलीय यथार्थ हो ।

प्रकाश दुलाल

नेपालमा जलविद्युत्, उत्पादन, प्रसारण र वितरणमध्ये विद्युत् उत्पादनको क्षेत्रमा विद्युत् ऐन, २०४९ पछि निजी क्षेत्र आएको हो । अझै पनि विद्युत् प्रसारण गर्ने राजमार्ग विद्युत् प्रसारणलाइनमा निजी क्षेत्रको उपस्थिति हुन सकेको छैन । तर, वितरण भने ग्रामीण विद्युत् सार्वजनिक-निजी अवधारणमा अघि बढिरहेको छ । तर पनि भारी विद्युत् चुहावट भएको क्षेत्रमा यस्तो चुहावट तथा चोरी नियन्त्रण गर्ने प्रयास भएको छैन, अनि उत्पादित विद्युत्लाई वितरण केन्द्रसम्म लैजान आवश्यक प्रसारणलाइनको अभावमा रोकिन लागेको जलविद्युत् विकासका बारेमा खासै चर्चा हुने गरेको छैन र विद्युत् उत्पादनपछि उपभोगसम्म पुर्याउन आवश्यक प्रसारणलाइन अभावका लोडसेडिङ स्थिति आएको होइन कि विद्युत् उत्पादनको अभावमा लोडसेडिङ भएको भन्ने आमबुझाइ छ ।

विद्युत् ऐन, २०४९ अनुसार विद्युत् उत्पादन, प्रसारण र वितरणका लागि ४ किल्ला तोकिएको निश्चित क्षेत्रमा निवेदन दिएअनुसार विद्युत् सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण र वितरणका लागि अनुमति पत्र नेपाल सरकारले दिने प्रावधान छ । यसरी तोकिएको क्षेत्रमा दिएका यस्ता सर्वेक्षण, उत्पादन प्रसारण र वितरण अनुमतिपत्रहरू 'एक्सक्लुसिभ' हुने गरेका छन् । तसर्थ यस्तो तोकिएको ४ किल्लाभित्र एउटा मात्र सर्वेक्षण अनुमतिपत्र, उत्पादन अनुमतिपत्र, वितरण अनुमतिपत्र, प्रसारण अनुमतिपत्र र वितरण अनुमतिपत्र दिने गरिँदै आएको छ । यसले हालसम्म 'बुट' सिद्धान्तमा आधारित भएर विद्युत् उत्पादन अनुमतिपत्र दिने गरिएको र केही उत्पादकलाई आफूले उत्पादन गरेको विद्युत् ग्रिडको वितरण बिन्दुसम्म पुर्‍याउन 'डेडिकेटेड डेलिभरी लाइन' को प्रसारण अनुमतिपत्र दिने गरिएको छ । यसरी 'बुट' सिद्धान्तमा प्रसारण अनुमति पाएका प्रवर्द्धकहरूसँग नेविप्राले 'कस्ट प्लस' आधारमा विद्युत् खरिददर निर्धारण गरी पीपीए गर्दै आएको छ ।

विद्युत् प्रसारणलाइनबिना विद्युत् उत्पादन र उपभोग सम्भव छैन, अनि अहिले नेपालमा प्रसारणलाइनको अभावमा पर्याप्त जलविद्युत् निर्माण हुन नसकेको धरातलीय यथार्थ हो । नेपालको हाल कुलजडित क्षमता ७ सय ६८ मेगावाट (मेवा) छ, जसमा विद्युत् प्राधिकरणका 'रन अफ रिभर' २ सय ६५ मेवा कुलेखानी जलाशययुक्त आयोजना ९२ मेवा स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूबाट २४०.५ मेवा डिजल प्लान्ट ५३.४ मेवा, सोलार ०.०१ मेवा छ । अहिले सुर्खायाम विद्युत्को उच्चतम माग ११ सयदेखि ११ सय ५० मेवा छ भने आपूर्ति जम्मा ५ सय ५० मेवा मात्र छ । जसमा नेविप्राको आन्तरिक २ सय ६५ मेवा (९२ कुलेखानी जलाशययुक्त र १७३ 'रनअफ द रिभर' सहित), स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूबाट ८० मेवा, भारतबाट आयात १ सय ८० मेवा डिजल प्लान्टबाट २५ मेवा आपूर्ति भइरहेको छ । यसरी हेर्दा सुर्खायाममा ५ सय ५० देखि ६ सय मेवा विद्युत् आपूर्तिमा कमी भई दैनिक १२ घण्टासम्म लोडसेडिङ भइरहेको छ भने बर्खायाममा समेत २ सय १२ देखि २ सय ६२ मेवासम्म विद्युत् आपूर्तिमा कम भएर दैनिक ४ घण्टासम्म लोडसेडिङ हुन्छ, अनि अहिले भारतबाट आयात भइरहेको विद्युत् काटिने हो भने देशमा दैनिक १८ घण्टासम्म लोडसेडिङ हुने अवस्थामा छ तर भर्खरै नवनियुक्त ऊर्जामन्त्री देशमा तत्काल लोडसेडिङ घटाउने भाषण गर्दैछिन् ।

अहिलेसम्म सरकारी क्षेत्रबाट निर्माणाधीन आयोजनाहरूको कुल क्षमता ५९२.४ मेवा छ, जसमा अपर तामाकोसी ४ सय ५६, चमेलिया ३०, कुलेखानी तेस्रो स्टोरेज १४, अपर त्रिशूली थ्रीए ६०, राहलघाट ३२, गमगाड ०.४ मेवा रहेका छन् भने निर्माणका लागि सर्वेक्षण अध्ययन तथा डिजाइन भइरहेका आयोजनाको कुल क्षमता २ हजार ५ सय ६४ मेवा छ, जसमा अपर त्रिशूली थ्रीबी ३७, अपर मोदी 'ए' ४७, बूढीगण्डकी स्टोरेज ६ सय, अपर सेती स्टोरेज १ सय ४०, दूधकोसी स्टोरेज ५ सय १० मेवा, नलसिंहगाड स्टोरेज ४ सय, तमोर स्टोरेज ५ सय ३०, अपरगंगा स्टोरेज ३ सय मेवा छन् । यस्तै निजी क्षेत्रबाट निर्माणाधीन आयोजनाहरूको क्षमता ५५६.५ मेवा छ भने पीपीए सम्पन्न गरेर निर्माणमा जाने तयारी गरिरहेका आयोजनाहरूको क्षमता ७ सय ४९ मेवा छ ।

यसैगरी एक तहको अध्ययन सकेर पीपीएका लागि आवेदन गरेका आयोजनाहरूको क्षमता ४९१३ मेवा छ भने विद्युत् विकास विभागबाट आयोजना निर्माण अनुमतिपत्र ८७ आयोजनाले पाएका छन्, जसको क्षमता २ हजार १ सय ५१ मेवा छ । यसैगरी विद्युत् विकास विभागमा आयोजना निर्माणका लागि अनुमतिपत्र लिनका लागि दरखास्त ८४ आयोजनाले दिएका छन् र जसको क्षमता ४ हजार ३ सय ७७ मेवा छ । विभागबाट सर्वेक्षण अनुमतिपत्र ३ सय ५ आयोजनाले पाएका छन्, जसको क्षमता ८ हजार ५ सय १७ मेवा छ । यसका अतिरिक्त सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्तिका लागि विभागमा ४ सय ९१ आयोजनाले

दरखास्त दिएका छन् र जसको क्षमता ५ हजार ८ सय मेवा पहिचान भएको छ । यसले के देखाउँछ भने जलविद्युत् उत्पादनका क्षेत्रका काम आगाडि बढिरहेको छ तर देशका विभिन्न भागमा अवस्थित जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् प्रवाह गर्नका लागि उपयुक्त क्षमताका विद्युत् प्रसारणलाइनको निर्माणकार्य अगाडि बढ्न सकेको छैन । अघिल्लो त्रिवर्षीय अन्तरिम योजना अवधिभरमा जम्मा आधा किमिमात्र प्रसारणलाइन निर्माण भयो, जसले गर्दा देशमा तत्कालै जलविद्युत् आयोजना बन्ने र लेडसेडिड हट्ने अवस्था छैन ।

यसको अर्थ सरकारले जलविद्युत्गृहसँगै विद्युत् प्रसारणलाइनको निर्माण गर्ने योजना नबनाएको भन्नेचाहिँ पटकै होइन । अहिले नेविप्रा आफैले लगानी ज्टाएर निर्माण गर्ने लागेका विभिन्न क्षमताका २९ वटा प्रसारणलाइन कार्य अगाडि बढाउने योजनामा छ, जसको कूल लम्बाइ २ हजार १ सय ११ किमि छ, जसमा ४ सय केभीका ५ वटा लम्बाइ ४ सय ६५ किमि, २ सय २० केभीका ११ वटा लम्बाइ ८ सय ७० किमि, १ सय ३२ केभीका १३ वटा लम्बाइ ७७६ किमि रहेको छ । विद्युत् संकट समाधान कार्ययोजना २०६५ मा घोषणा गरेका २९ वटा प्रसारणलाइनको कूल लम्बाइ ५ हजार ५४ किमि छ, जसमा ४ सय केभीका ६ वटा लम्बाइ ८ सय ४५ किमि, २ सय २० केभीका ३ वटा लम्बाइ २ सय ९५ किमि र १ सय ३२ केभीका २० वटा लम्बाइ १ हजार १ सय ३५ किमि छ । तर, अहिले केहीलाई छाडेर यी कुनै पनि आयोजनाको निर्माण अगाडि बढेको छैन, जसले गर्दा अहिले देशमा विद्युत् उत्पादन भए पनि प्रसारण अभावमा उपभोगस्थलसम्म पुग्ने अवस्थै छैन भन्ने कुरा अहिले आयोजना निर्माण सम्पन्न हुँदा रसुवागढी १ सय ११ मेवा, तल्लो सान्जेन ४२.५ मेवा, माथिल्लो सान्जेन १४.८ मेवा, सानिमा माई २२ मेवाबाट उत्पादित जम्मा १ सय ९० मेवा मेवाको विद्युत् प्रसारणलाइनको अभावमा प्रवाह हुन नसकेर खेर जाने भन्ने समाचारबाट छर्लंग छ । यीबाहेक अन्य आयोजनाले पनि यस्तै समस्या भोगिरहेका छन् र भोली भोग्नेवाला छन् ।

अतः अहिलेको विद्युत् विकासको मुख्य बाधक भनेकै विद्युत् प्रसारणलाइनको अभाव हो । सार्वजनिक खरिद ऐनमा सार्वजनिक निकायहरूले वस्तु तथा सेवा खरिद गर्दा प्रतिस्पर्धामार्फत् खरिद गर्नुपर्ने भन्ने छ, तर विद्युत् ऊर्जा खरिद, विद्युत् प्रसारण सेवा वा वितरण सेवा खरिद गर्दा प्रतिस्पर्धामार्फत् गर्नुपर्ने भन्ने नियम अनिवार्य छैन भन्ने आधारमा अहिले पीपीए भइरहेको छ । 'बुट' मोडलमा खिम्ती-गर्जाड प्रसारणलाइन आयोजनालाई निर्माणलाई पाइलट प्रोजेक्टका रूपमा अगाडि बढाउने दिन विद्युत् प्राधिकरणले २०६९ चत २० गते हिमालय ऊर्जा विकास कम्पनीलाई आयोजनाको कार्य विवरण, लागत अनुमान, निर्माण तालिका र ऋण लगानीको आशयपत्रसहित 'टीएसए' प्रस्ताव पेस गर्न गरेको पत्राचार ग ५यो । कम्पनीले पेस गरेको 'टीएसए' अन्तिम स्वीकृतिका लागि सञ्चालक समितिमा पेस भएकामा विद्यमान सार्वजनिक खरिद ऐनका कारण सो 'टीएसए' स्वीकृत गर्न अप्ठ्यारो परेको भन्ने सुनिएको छ । अतः लोडसेडिडका कारण विद्युत् उत्पादनभन्दा पनि प्रसारण रहेको तथ्यलाई स्वीकार गरेर वर्तमान सरकारले यस्ता विचाराधीन टीएसए मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत गरेर विद्युत् प्रसारणको नयाँ ढोका खोल्नुपर्छ ।

(दुलाल हिमालय ऊर्जा विकास कम्पनीका प्रबन्धक हुन् ।)

विद्युत् व्यवस्थापनमा समस्या

जलविद्युत्मा आधारित ऊर्जा उत्पादनका दृष्टिले नेपाल विश्वमै अग्रणी राष्ट्रहरूमा गनिन्छ । यहाँ जलविद्युत्मा आधारित ऊर्जा उत्पादन आरम्भ भएको पनि सय वर्षभन्दा बढी भइसक्यो । तत्कालीन राणा प्रधानमन्त्री चन्द्रशमशेरले आफ्नो व्यक्तिगत प्रयोजनका लागि भए पनि फर्पिङमा जलविद्युत् गृह स्थापना गर्दा दक्षिण एसियामै बिजुली उत्पादन भइसकेको थिएन । फर्पिङ जलविद्युत् आयोजना इन्जिनियरिङका दृष्टिले अहिले पनि उत्कृष्ट मानिन्छ । त्यतिखेर उत्पादित विद्युत् राणाका दरबार र ती वरिपरिका सडक बत्तीभन्दा बाहिर गएन । २०४२ सालमा विद्युत् उत्पादन, प्रसारण र वितरणको मूल उद्देश्य राखेर नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको स्थापना भएपछि भने नेपालीहरूको घरआँगनमा बिजुली बत्ती बल्न थालेको हो, तर केही सीमित आयोजनाबाहेक पञ्चायतकालमा जलविद्युत् उत्पादनमा खासै ठूलो प्रगति भएन । २०४९ सालमा आएको जलविद्युत् ऐनले निजी क्षेत्रलाई विद्युत् उत्पादनमा सहभागी गराउने गरी अनुमतिपत्र दिन थालेपछि नेपालको विद्युत् उत्पादनको अर्को अध्याय सुरु भएको हो । तर, यो २१ वर्षको अवधिमा विद्युत् उत्पादनमा नेपालले जून दंगले फड्को मार्ने अपेक्षा गरिएको थियो, त्यो हुन सकेन । नेपालको जलविद्युत्लाई 'सेतोसुन'का रूपमा व्याख्या गर्दै यहाँको जलस्रोतलाई विश्वकै दोस्रो धनी देश भनेर पाठ्यपुस्तकहरूमा पढाउँदै आइयो, नेपाल जलविद्युत् बेचेरै धनी हुन सक्ने तर्कहरू गरिँदै आइयो, तर दुर्भाग्य नै भन्नुपर्छ । जलविद्युत् बेच्ने त कुरा परै जाओस्, अहिले हामी आफ्नै लागि समेत आन्तरिक मागअनुसारको उत्पादन गर्न नसक्ने अवस्थामा छौं । यो तीन दशकमा हाम्रो प्रशासनात्मक सरकारी र निजी गरेर जम्मा ७ सय मेगावाट विद्युत् थपिएको छ । हाल देशभरिका ३८ आयोजनाको कुल जडित क्षमता भने ७ सय ५० मेगावाट छ, तर कुनै पनि आयोजनाहरू आफ्नो पूर्ण क्षमतामा चलन सकेकै छैनन् । एउटा कुलेखानीबाहेक बाँकी

३७ वटै आयोजना जलप्रवाही (रन अफ द रिभर) प्रकृतिका भएकाले हिउँदमा नदीको जलस्तर घट्नेबित्तिकै विद्युत् उत्पादन पनि घट्ने गर्छ । उता माग भने हरेक वर्ष १० प्रतिशतका दरले बढिरहेको छ । अहिले हिउँदयाममा कूल ऊर्जा माग ११ सय मेगावाट पुगिसकेको छ भन्ने गरिन्छ ।

विद्युत् अभावको यो अवस्था आउँछ भनेर आज आएर थाह भएको होइन, नेपाल विद्युत् प्राधिकरणलाई डेढ-दुई दशकअघि नै यो कुरा थाहा भइसकेको थियो । तर त्यतिखेर विद्युत् उत्पादनदेखि वितरणसम्मको एकाधिकार प्राप्त गरेको प्राधिकरणले नयाँ आयोजनाहरू बनाउनमा ध्यानै दिएन । २०४९ सालमा निजी क्षेत्रलाई ऊर्जा उत्पादनमा सहभागी गराएपछि पनि जलाशययुक्त आयोजनामा भन्दा जलप्रवाही आयोजनाका मात्र धमाधम स्वीकृति दिइयो । यसबीचमा विदेशी, ठूला र संस्थागत लगानीकर्ताहरू नेपालको जलविद्युत्मा लगानी गर्छु भनेर आउँदा राजनीति गर्ने माध्यम बनाइयो । अरुण-थीबाट सुरु भएको यो क्रम अहिले माथिल्लो कर्णालीसम्म जारी छ । आखिर पानीमाथिको राजनीतिले कसलाई फाइदा भयो ? भन्ने विषयमा नेपालका राजनीतिक दलहरूले गम्भीरतापूर्वक सोच्नुपर्ने बेला भइसकेको छ । विशेष गरी भारततर्फ निर्यातको प्रयोजनका लागि आयोजनाहरू अघि बढाउँदा राष्ट्रियताको नारा उराल्ने गरिन्छ । यहाँ उत्पादन भएर आन्तरिक खपत भई बढी भएको विद्युत् भारतलाई नबेचे कहाँ बेच्ने त ? जलविद्युत्को व्यापार गरेरै दक्षिण एसियाली राष्ट्र भुटान क्षेत्रमै सबैभन्दा बढी प्रतिव्यक्ति आय भएको मुलुक बनिसक्यो, हामी भने केवल पानीका छाल गनेर बसेका छौं । बाह्य निर्यातभन्दा पहिला आन्तरिक खपतका आयोजनाहरू बनिनुपर्छ र नेपालीहरूले हाल क्षेत्रमै महँगो दरमा खपत गरिरहेको विद्युत्को महसूल घट्नुपर्छ भन्ने तर्कसँग सहमत हुन सकिए पनि विद्युत् निर्यातमा गरिने कुनै पनि किसिमका अवरोधको समर्थन गर्न सकिँदैन ।

यदि नेपालको विद्युत् क्षमताको सही ढंगले उपयोग गर्ने हो भने सरकार र विद्युत् व्यवस्थापनको जिम्मा लिएर बसेको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले उपयुक्त विद्युत् व्यवस्थापन रणनीति बनाउनैपर्छ । २०७४ सालपछि रातिको समयमा खेर जाने करिब ८ सय मेगावाट विद्युत्लाई व्यवस्थापन गर्ने रणनीति विद्युत् प्राधिकरणले अहिलेसम्म बनाउन नसक्नु उसको सबैभन्दा ठूलो कमजोरी हो । आफ्नो व्यवस्थापकीय क्षमता सुधार गर्न नसक्ने तर उत्पादकहरूसँग वर्षामासको ५ महिना विद्युत् किन्दिन भन्नु प्राधिकरणको गैरजिम्मेवार रबैया हो । यसर्थ प्राधिकरणले तत्कालै भारतसँग विद्युत् व्यापार सम्झौता (पीटीए) गर्ने पहल थालिहाल्नुपर्छ । यो नै सही समाधान हो ।

abhiyan

चैतदेखि बेलुका २ घण्टा लोडशेडिङ घट्ने

फागुन २८, बनेपा । ऊर्जामन्त्री राधा जवालीले चैतदेखि बेलुका २ घण्टा विद्युत् भार कटौती घट्ने बताएकी छन् । आज काभ्रेको खोसीमा रहेको पनौती जलविद्युत् केन्द्रको निरीक्षणपछि भएको अन्तरक्रियालाई सम्बोधन गर्दै उनले घरमा काम गर्ने गृहिणीका लागि लक्ष्य गरेर विद्युत् कटौती घटाउन लागेको बताइन् । उनले भनिन्, त्यसका लागि अध्ययन भइरहेको छ र अध्ययन प्रतिवेदन आएलगत्तै कार्यान्वयनमा जानेछ ।

भारतबाट ल्याइने विद्युत्का लागि प्रसारण लाइन बनाउने काम अझै तीन किलोमिटर बाँकी रहेको उल्लेख गर्दै त्यो काम सकिएपछि पनि विद्युत् कटौती घटाउन सकारात्मक प्रभाव पर्ने उनले बताइन् । सो जलविद्युत् केन्द्र बन्द हुने अवस्थामा पुगेको भन्दै काभ्रेको २२औं जिल्ला परिषद्ले ऊर्जा मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने निर्णय गरेको दोस्रो दिन मन्त्री जवालीले केन्द्रको निरीक्षण गरी त्यहाँको अवस्थाबारे जानकारी लिएकी थिइन् ।

सो जलविद्युत् आयोजनाको क्षमता दुई दशमलव ४ मेगावाट भएकोमा अहिले पानी सङ्कलन भएका बेलामा मात्रै शून्य दशमलव ५ मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुने गर्छ । रासस

nayapatrika

बढेको बिजुली खरिद मूल्य भुक्तानी प्राधिकरणले रोक्न

सचेन गौतम/नयाँ पत्रिका

काठमाडौं, २८ फागुन

विद्युत् उत्पादन गरिरहेका निजी क्षेत्रका जलविद्युत् आयोजनाले पाउँदै आएको विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए)को हालको दर (पोस्टेट रेट) भुक्तानी विद्युत् प्राधिकरणले रोकेको छ । पोस्टेट रेट भुक्तानीको थप रकम सरकारले नदिएको भन्दै प्राधिकरणले पुसदेखि पुरानै पिपिए दरका आधारमा दिन सुरु गरेको हो ।

'सरकारले पोस्टेट रेट दिँदा प्राधिकरणलाई पर्ने थप दायित्वको पैसा नदिएपछि भुक्तानी रोकिएको हो,' प्राधिकरण स्रोतले भन्यो, 'तीन जलविद्युत् आयोजनाको बिजुली बिल पुरानै दरअनुसार भुक्तानी दिइएको छ, अर्थ मन्त्रालयले दिनासाथ पोस्टेट रेटको भुक्तानी गरिनेछ ।'

सरकारले रकम दिएमात्रै पोस्टेट रेट दिने प्रस्ताव तयार गरी स्विकृतिका लागि सञ्चालक समितिमा पेस गर्न तयारी प्राधिकरण व्यवस्थापनले गरिसकेको छ । तर, सञ्चालक समितिको बैठक लामो समयदेखि बस्न नसक्दा प्रस्ताव पारित हुन सकेको छैन ।

गत वर्ष र यो वर्षको मंसिरसम्म पोस्टेट रेट दिँदा करिब सात करोड रुपैयाँ वित्तीय भार व्यहोर्नुपरेको प्राधिकरणले जनाएको छ । तर, वित्तीय भारको रकम प्राधिकरणले सरकारबाट पाएको छैन ।

सरकारले जीर्ण निजी क्षेत्रका निर्माणाधीन आयोजना बचाउन ऋण तिर्ने अवधि (पे-ब्याक पिरियड) सात वर्ष कायम गरी सुक्खायामको आठ रुपैयाँ ४० पैसा र वर्षायामको चार रुपैयाँ ८० पैसा प्रतियुनिट पिपिए दर दिने निर्णय गरेको